

اجازات شیخ اعظم مرتضیٰ انصاری

﴿امرالله شجاعی﴾^۱

مقدمه

صدور اجازات اجتهادیه و روایه و حسیه و ذکریه جزء شؤونات علمای سلف محسوب می گردیده است و بخش مهمی از امورات مردم از طریق همین اجازات به انجام می رسیده است و علما نیز به اغراض گوناگون خود را مقتید به کسب اجازه و اعطاء اجازه می دیدند.

یکی از بزرگترین علمای شیعه در قرن سیزدهم هجری که صاحب و مؤسس مکتب اصولی و فقهی بوده است، حضرت آیت الله العظمی شیخ اعظم شیخ مرتضیٰ انصاری دزفولی (۱۲۱۴ - ۱۲۸۱ ق) می باشد وی پایه گذار مکتبی گردید که هنوز مورد توجه علمای بزرگ قرار دارد و بیشترین تاثیر فقهی و اصولی را در بعد از خود به جای گذاشته است.^۲

این نکته که شیخ اعظم چون سایر علمای بزرگ شیعه خود دارای اجازات بسیاری بوده باشد و اجازات بسیاری را برای دیگران صادر کرده باشد، مطلب خاص و جدیدی نیست اما از آنجا معروف گردیده که شیخ اجازه اجتهادیه به کسی نداده است، بر آن شدیم با بررسی اجازات وی، به این مهم هم بپردازیم.

دوتن از شاگردان شیخ اعظم ادعا کرده اند که شیخ به کسی اجازه اجتهاد نداده است:
۱- مرحوم میرزا محمد تنکابنی در کتاب «قصص العلماء» درباره استادش شیخ مرتضیٰ

۱. محقق مجمع الفکر الاسلامی.

۲. رجوع شود به زندگانی و شخصیت شیخ انصاری که مفصل ترین نوشتار درباره شیخ اعظم می باشد.

انصاری می نویسد: «... هرگز متصدی مرافعات نمی شد و به کسی اجازه اجتهاد نداد».^۱

۲- شاگرد دیگرش مرحوم سید اسماعیل تنکابنی در کتاب «نصرة الناظرین ونزهة الباصرین» در ذیل ترجمه استادش می نویسد: «قلما ارتكب الاجازة، لم یجزأحدا، قيل أنه قال: انی علی ظن أو شک من نفسی فکیف منکم».^۲

ویکی از نوادگان شیخ نقل می کند که: شخصی رفته بود خدمت شیخ انصاری تا تصدیق اجتهاد از ایشان بگیرد. شیخ تصدیق نداده بود. آن فرد گفته بود: آقای تصدیق نمی دهی نده، اما علت اینکه تصدیق اجتهاد به کسی نمی دهی چیست؟ شیخ فرموده بود: «هنوز من بعد از شهید اول، قطع به اجتهاد کسی پیدا نکردم».^۳

اما در بررسی های آینده مشخص خواهد شد که شیخ همچون سایر علمای بزرگ شیعه هم خود دارای اجازات بوده و هم اجازات مختلف اجتهادیه و رواییه و حسبیه از وی صادر گردیده است. ممکن است شیخ اعظم در دوره ای به دلیلی از دادن اجازات اجتهادیه خودداری می کرده است، به نظر می رسد شیخ از روی احتیاط، از دادن اجازه به افرادی که توانایی فقهی آنان را احراز نکرده، خودداری می کرده است.^۴

۱. قصص العلماء، ص ۱۰۶.

۲. نصرة الناظرین ونزهة الباصرین، چاپ شده در میراث اسلامی ایران، ج ۷، ص ۷۰۶.

۳. گفتگو با دوتن از نوادگان شیخ، ص ۲۲.

۴. مرحوم آیت الله همدانی داستان عبرت انگیزی از یکی از شاگردان شیخ اعظم را که اصرار بر گرفتن اجتهاد از ایشان داشته، نقل می کند (مراجعه شود به کتاب عالم ربانی، ص ۳۵۵-۳۶۰).

مشایخ اجازه شیخ انصاری^۱

- ۱- ملا احمد نراقی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ ق)
- ۲- شیخ علی کاشف الغطاء (۱۱۹۷-۱۲۵۳ ق)
- ۳- ملا محمد جعفر استرآبادی (۱۱۹۵-۱۲۶۳ ق)
- ۴- آقا سید حسین امام شوشتری (۱۱۸۹-۱۲۷۵ ق)
- ۵- سید صدرالدین عاملی (۱۱۹۳-۱۲۶۴ ق)
- ۶- شیخ محمد سعید دینوری «صد تومانی» (متوفای حدود ۱۲۵۰ ق)
- ۱- ملا احمد نراقی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ ق)

فقیه و مجتهد بزرگ فرزند علامه ملا مهدی نراقی در نراق کاشان بدنیا آمد و از محضر پدر خویش بهره وافر برد، سپس به عراق مهاجرت نمود و از علمای اعلام آنجا چون سید مهدی بحر العلوم و شیخ جعفر کاشف الغطاء و سید محمد مهدی شهرستانی بهره برد. سپس به کاشان بازگشت و در سال ۱۲۰۹ ق بعد از وفات پدرش ریاست دینی آن سامان به وی منتقل گردید و حوزه درسی بزرگی را تشکیل داد و بسیاری از محضرش بهره‌مند گردیدند یکی از آن افراد شیخ اعظم مرتضیٰ انصاری بود که چهار سال در خدمتش بود و از وی موفق به اخذ اجازه گردید. وی کتب و رسائل بسیاری را تالیف نمود که از جمله آنها می‌توان به «مستند الشیعه»، «عوائد الایام»، «عین الاصول»، «مناهج الاصول»، «معراج السعادة»، «خزائن» و «طاق‌دیس» اشاره نمود.^۲

۱. در مقاله «مستجیزین و مجازین از شیخ احمد احسائی» چاپ شده در «جشن نامه آیت الله رضا استادی»، ص ۲۳۱ به نقل از «عقیده الشیعه» ص ۹۷، شیخ مرتضیٰ انصاری از مجازین از شیخ احمد احسائی بر شمرده شده است و همچنین شیخ حرزالدین در معارف الرجال، ج ۲، ص ۳۶۳ در ذیل ترجمه شیخ شعبان گیلانی یکی از مشایخ روایی شیخ را صاحب جواهر معرفی می‌کند و می‌نویسد: کان یروی عن اساتذته جمیعاً - وهم از شیخ حبیب الله المرتضیٰ و الملا محمد الایروانی و از شیخ زین العابدین المازندرانی عن الشیخ مرتضیٰ الانصاری عن صاحب الجواهر و همچنین شیخ حرزالدین در معارف الرجال، ج ۲، ص ۴۰۲ نقل می‌کند که شیخ از سید محمد باقر شفتی درخواست اجازه می‌کند که سید بخاطر عدم احاطه شیخ به علم رجال در آن زمان از دادن اجازه امتناع می‌کند و در بازگشت دوباره شیخ به خدمت سید می‌رسد.

روضات الجنات، ج ۱، ص ۹۵؛ اعیان الشیعه، ج ۳، ص ۱۸۳؛ تراجم الرجال، ج ۱، ص ۹۰؛ الفوائد الرضویة، ص ۴۱؛ موسوعة مؤلفی الامامیة، ج ۳، ص ۳۲۹-۳۳۹.

شيخ انصارى اجازة خویش را به سال ١٢٤٤ ق از ملا احمد نراقى اخذ کرده است.

اجازة ملا احمد نراقى به شيخ مرتضى انصارى (رحمهما الله) :

بسم الله الرحمن الرحيم وبه وثقتى

الحمد لله الذى نورّ قلوبنا بانوار المعرفة والدراية واوضح لنا سبيل الرشيد والهداية والصلوة والسلام على سيدنا ونبيّنا محمد منقذ الامة من الضلالة والغواية صلوة لا غاية لها ولا نهاية و على اله المعصومين الذين كملت بهم دائرة الولاية وبقائهم قامت القيامة وبعد فيقول المحتاج الى عفوره الباقي احمد ابن محمد مهدي ابن ابى ذر النراقى بصره الله بعيوب نفسه وجعل غده خيراً من يومه ويومه خيراً من امسه، انّ من منن الله سبحانه على العباد ان سهل لهم سبيل الرشاد وابان لهم طريق السداد فجعل لحفظ دينه واحكامه علماء مستحفظين لشرايعه واحكامه صار يتلقف الخلف عن السلف ما استودعوا من علوم اهل بيت العصمة والشرف حفظاً لها عن الضياع والتلف فكم من متغرب عن وطنه لطلب العلى ونازع عن سكنه ومسكنه لنيل المنى ورحلة قد حاب البلاد وتلقى من افواه الشيوخ ما بلغهم من مشائخهم عن سادات العباد فلله درهم اذ عرفوا من قدر العلم ما عرفوا وصرفوا اليه من وجوه همهم ما صرفوا وكان ممن جدّ فى الطلب وبذل الجهد فى هذا المطلب وفاز بالحظ الأوفر الأسنى وحظى بالنصيب المتكاثر الاهنى مع ذهن ثاقب وفهم صائب وتدقيق وتحقيق ودرك غائر رشيق والورع والتقوى والتمسك بتلك العروة الوثقى العالم النبيل والمهذب الاصيل الفاضل الكامل والعالم العامل حاوى المكارم والمناقب والفائز باسنى المواهب الالمنى المؤيد والسالك من طرق الكمال للأسد ذوالفضل والتهى والعلم والحجى الشيخ مرتضى ابن الشيخ محمد امين الانصارى التستري ائدة الله بتأييده وجعله من كمل عبيده وزاد الله فى علمه وتقاه وجاه بما يرضيه ويرضاه واستجازنى بعد ما تردد الىّ وقرأ علىّ وتبيّنت فضيلته لّدى ولما كان ايده الله جده وضاعف كده وجده أن يروى عنى كتاب نهج البلاغة فى خطب امير المؤمنين والصحيفة السجادية فى ادعية سيد الساجدين عليهما افضل صلوة المصلين والكتب الأربعة التى عليها المدار فى تلك الاعصار الكافى والفقيه والتهذيب والاستبصار والكتب الثلاثة الجامعة لمتفرقات الاخبار الوافى والوسائل وبحار الأنوار وسائر كتب الحديث والتفسير والفقه والاستدلال واللغة والتحوو الاصولين والرجال من مصنفات الفرقه ومؤلفات علماء العترة اعلى الله مراتبهم فى فراديس الجنة وكذا مصنفات والدى القمقام رفع الله درجاته فى دار السلام وما برزمنى وجرى به قلمى

فى التصنيف وافرغ عنى فى قالب التأليف فليرو عنى جميع ذلك كيف شاء واحب ولمن اراد و
طلب بطرقى المتصلة الى اهل بيت العصمة وعلماء الفرقه

فمنها: ما اخبرنى به قراءة وسماعاً واجازة الشيخ الأعظم والاستاذ الأفخم الامام الهمام و
البحر القمقام مكمل المعارف والعلوم ومن اذعنت بفضله الخصوم، اليم المتلاطم الأمواج الذى
ملاء ذكر مفاخره جميع الفجاج العالم، العابد والعارف الزاهد عمدة المجتهدين وافضل المتأخرين
بل المتقدمين والدى واستادى مولانا محمد مهدى ابن ابى ذرالنراقى مولداً الكاشانى رياسةً و
مسكناً والنجفى التجاءً ومدفنأً صاحب المؤلفات الوافرة والمصنفات الفاخرة عن مشائخه الكرام و
اساتيده العظام السبعة، الذين هم فى البلاد بمنزلة الكواكب السبعة فى السبع الشداد وهم:

الشيخ المحدث الفاضل والخبر العالم العامل الشيخ يوسف البحرانى
والشيخ المجتهد المحقق والاستاد المعتمد المدقق جم الفضائل والمفاخر اقا محمد باقر البهبهانى
والشيخ الفقيه الكامل والمحدث النبیه الفاضل الشيخ محمد مهدى الفتونى العالمى النجفى
والمولى الدين التقى مولانا محمد جعفر الكاشانى البيدكلى
والعالم الفاضل الربانى مولانا محمد اسمعيل المازندرانى الأصفهانى
والفقيه الجامع المدقق علامة الزمان الحاج شيخ محمد ابن الحاج محمد زمان الكاشانى
النوشابادى الأصفهانى - افاض الله عليهم شأبيب الرحمة والغفران واسكنهم فراديس الجنان -
بطرقهم المتصلة الى رئيس المحدثين وشيخ الاسلام والمسلمين مولانا محمد باقر ابن محمد تقى
المجلسى

او الى متهّد قواعد الدين ومقدام المجتهدين الشيخ زين الدين الشهير بالشهيد الثانى
او الى الشيخ الامام الهمام والعلامة الشيخ على ابن عبد العال الكركى الشهير بالمحقق الثانى
او الى الامام الأعظم والتحرير المعظم الأجل الأكمل الشيخ شمس الدين محمد ابن مكى
العالمى الشهير بالشهيد الاول - طاب الله ثراهم وجعل الجنة مثواهم.

منها: ما اخبرنى به قراءة وسماعاً واجازة استادى الأعظم وشيخى المعظم البحر المتلاطم
الامواج الذى ملأ ذكر مفاخره جميع الفجاج، ذواتور الزاهر والفضل الباهر والنسب الطاهر و
الحسب الظاهر والمقام الرفيع والشأن المنيع العالم العابد الزاهد الاوحدى شيخنا واستادنا السيد
محمد مهدى ابن سيد مرتضى الطباطبائى النجفى - قدس الله نفسه الزكية - عن مشايخه العظام
الفضلاء الاجلاء: الاقا محمد باقر البهبهانى

والشيخ يوسف البحرينى

والشيخ مهدى الفتونى المتقدم ذكرهم

والفاضلين الكاملين السيد حسين القزويني والمولى عبد النبي اليزدي عن المحدث المجلسي ومنها: ما اخبرني به اجازة شيخى العالم العلم العلامة والمجتهد الكامل الفهامة قدوه المجتهدين وشمس فلك المعالي والفقه والدين الالمعى اللوزعى السيد السند السيد على ابن محمد على الطباطبائي الحائري - قدس الله ترتيبه ورفع فى جنان الخلد رتبته - عن خاله العلامة اقا محمد باقر المتقدم القابه الشريفه

ومنها: ما اخبرني به اجازة الشيخ الفقيه والعالم النبيه السيد الجليل والمهذب النبيل ذوالأخلاق الرضيّه والوصاف المرضيّه كهف الانام وملجا الخاص والعام الميرزا محمد مهدي ابن ابى القاسم الشهرستاني الحائري - نور الله مرقدّه - عن مشائخه الكرام: الاقا محمد باقر والشيخ يوسف والشيخ محمد مهدي الفتوى المتقدم ذكرهم

ومنها: ما اخبرني به اجازة شيخ مشايخ عصره وافقه فقهاء دهره الشيخ الاعظم والبحر المعظم الاجل الاكمل، الشيخ محمد جعفر النجفى - روح الله روحه وكثر فى عالم القدس فتوحه - عن شيخه الكاملين: الاقا محمد باقر والسيد محمد مهدي الطباطبائي المتقدم ذكرهما، بطرقهم المشار اليها المتصلة الى المحدث المجلسي ره والشهيد الثانى والشيخ على الكركي والشهيد الأول المتصلة طرق اولهم الى احد الفضلاء الثلاثة المتعقب ذكرهم له

اولى الشيخ الاجل الاكمل الأعظم جمال الملة والحق والدين واية الله فى العالمين ابى منصور الحسن ابن يوسف ابن مطهر الحلى الشهير بالعلامة - نور الله مرقدّه - المتصلة طرق ثانيهم الى احد الشيخين الكاملين المتعقب له والمتصلة طرق ثالثهم الى الرابع اولى العلامة العلامة الحلى المتعقب ذكره له والمتصلة طرق الرابع الى العلامة ايضا

اولى احد المشايخ العظام: الشيخ الاجل الأعظم شيخ الطائفة ورئيسهم الشيخ ابى جعفر الطوسى رحمته الله والشيخ المفخم المعظم الامام الهمام المكرم رئيس الشيعة واستادهم ومرجعهم وسنادهم محمد ابن محمد ابن النعمان الشيخ المفيد والشيخ العالم العامل الكامل الصدوق الشيخ ابى جعفر محمد ابن على ابن حسين ابن بابويه القمى والمتصلة طرق العلامة الى احد المشايخ العظام المتأخر ذكرهم المتصلة طرق العلامة الى احد المشايخ العظام المتأخر ذكرهم المتصلة طرقهم بالائمة الاخيار والمعصومين الأطهار - عليهم صلوات الله الملك الغفار -

واعلى طرقي ما اروبه عن الوالد العلم العلامة عن الشيخ يوسف المتقدم عن المولى الفاضل مولانا محمد ابن فرج الشهير بملا رفيعا الجيلانى عن المولى المحدث المجلسي عن والده النقى التقى عن الشيخ المعمر البهى الشيخ ابى البركات الواعظ الاصفهاني عن المحقق الكركي عن محمد ابن داود عن الشيخ ضياء الدين عن والده الشهيد الاول عن الشيخ جلال الدين

حسن عن الشيخ نجم الدين ابي القاسم الشهير بالحق عن السيد فخار عن الشيخ ابي الفضل شاذان ابن جبرئيل القمي عن الشيخ ابي عبد الله الدوريسي عن شيخنا المفيد عن الصدوق واعلى طرق الصدوق الى الامام جعفر ابن محمد الصادق عليه السلام ما رواه عن ابيه عن عبد الله جعفر الحميري عن هارون ابن مسلم عن مسعدة ابن زياد عن الامام بالحق ابي عبد الله عليه السلام . وقد اجزت له - جعله الله من المقربين الابرار وحشره مع الائمة الأطهار - رواية جميع ما ذكر عن مشايخي الكرام العظام الذين هم ابائي الروحانيون - جزاهم الله عني وعن العلم واهله احسن الجزاء - واشترط عليه - ايده الله بتاييده - ما اشترط علي مشايخي العظام من التثبت في القول والعمل ليطمئن من الوقوع في مهاوى العثرة والزلل وسلوك سبيل الاحتياط المنجى عند المرور على الصراط وان لا ينساني من الدعاء عند الخلوات وشرائف الاوقات و يتفقدني في مظان الاستجابات.

و حرّر ذلك بيمنه الدائرة اوتى بها كتابه في الاخرة، احمد ابن محمد مهدي ابن ابي ذر القمي النراقي اصلاً الكاشاني مسكناً في شهر شوال المكرّم من شهور سنة اربع واربعين بعد المائتين و الألف من الهجرة على هاجرها السلام والتحية

سجع مهر شريف : عبده احمد بن محمد مهدي^۱

۲- شيخ على كاشف الغطاء نجفی (۱۱۹۷-۱۲۵۳ ق)

فقيه و اصولی بزرگ شیعه و فرزند علامه شیخ جعفر کاشف الغطاء. در نجف اشرف به دنیا آمد و از محضر پدر خویش فقه و اصول را اخذ نمود و حوزه درسی بزرگی را در دو شهر نجف اشرف و کربلا دائر نمود.

وی بعد از وفات برادر فقیه اش شیخ موسی به سال ۱۲۴۱ ق به مرجعیت دینی رسید و به شهرت بسیاری نائل آمد و بسیاری از فقهاء و بزرگان از محضرش استفاده نمودند که از جمله آنان می توان به شیخ اعظم مرتضیٰ انصاری و صاحب ضوابط سید ابراهیم قزوینی و سید عبدالفتاح مراغی که تقریرات درسش را با نام «العناوین» به رشته تحریر درآورد، اشاره کرد.

از آثار وی می توان «شرح اللمعة الدمشقية» و «حاشیه بر بغیة الطالب» برادرش شیخ موسی و «الرسالة الصومیة» را نام برد. وی در کربلا وفات نمود و در نجف در مقبره خانوادگی

۱. شخصیت و زندگانی شیخ انصاری، ص ۱۴۹-۱۵۹. متن عکسی نسخه این اجازه نامه، که از روی نسخه اصل نوشته شده است آمده است. همچنین این اجازه نامه را محمد باقر الفت در مجمع الاجازات و منبع الافادات، ص ۳۳۷-۳۴۲ ذکر کرده است.

شان دفن گردید.^۱

شیخ انصاری در اجازه ای که به فرزند ملا جعفر استرآبادی داده است، وی را از مشایخ روایی خود برشمرده و او را اینگونه می ستاید:

و منهم: البحر الزاخر و البدر الباهر، فخر الاوائل و الاواخر، الجامع للمحاسن و المفایر، الصفیّ البهیّ، المولی الشیخ علی النجفی قدس الله نفسه الزکیه و أفاض علی مضجعه المرحم الربانیّه.^۲

۳- ملا محمد جعفر استرآبادی «شریعتمدار» (۱۱۹۸-۱۲۶۳ ق)

فقیه و مجتهد بزرگ امامیه. وی در قریه نوکنده از توابع استرآباد بدنیا آمد. و سپس به بارفروش (بابل کنونی) و بعد از آن به عراق مهاجرت نمود و در کربلا از محضر صاحب ریاض سید علی طباطبائی استفاده کرده و تقریرات فقه و اصول او را به نگارش درآورده و از وی موفق به اخذ اجازه گردید.

در سال ۱۲۳۱ ق به ایران بازگشت و از طرف فتحعلی شاه قاجار به تهران دعوت گردید و در آن سامان به تدریس و تالیف و رسیدگی به امورات شرعی مردم مشغول گردید. وی در سال ۱۲۴۱ ق در جنگ ایران و روسیه به همراه سید محمد مجاهد شرکت کرد و در بازگشت به حج خانه خدا رفته و سپس مدتی را در کربلا ساکن گردید در سال ۱۲۴۸ ق به مشهد مقدس رفت و محمد شاه قاجار از وی برای بازگشت به تهران دعوت کرد و مورد احترام خواص و عوام گردید و به مرجعیت وسیع دینی نائل آمد، علمای بسیاری از محضرش بهره مند گردیدند.

وی موفق به تالیف حدود شصت کتاب و رساله گردید مانند: «شوارع الأئام»، «موالید الاحکام»، «دلائل المرام»، «مشکاة الوری» و «موازین الاحکام».

وی در تهران از دنیا رفت و جنازه اش در نجف اشرف در صحن شریف علوی دفن گردید. از شاگردان بارز او می توان به دو فرزند دانشمندش شیخ علی و شیخ محمد حسن اشاره کرد.^۳

شیخ انصاری در اجازه ای که به فرزند ملا محمد جعفر استرآبادی داده است، وی را از

۱. اعیان الشیعه، ج ۸، ص ۱۷۷، العقبات الغنبریه، ص ۲۳۸، الکرام البررة، ج ۳، ص ۴۶-۴۷، تكملة نجوم السماء، ج ۱، ص ۴۱۴، معارف الرجال، ج ۲، ص ۹۳، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۳، ص ۳۹۲.

۲. شرح احوال علمای خاندان شریعتمداری، ص ۱۹۵ و ص ۱۹-۱۰۲، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۳، ص ۵۵۴-۵۵۶.

۳. روضات الجنات، ج ۲، ص ۲۰۷، اعیان الشیعه، ج ۴، ص ۸۴، الکرام البررة، ج ۱، ص ۲۵۳، الفوائد الرضویه، ص ۶۱، فهرستواره دنا، ج ۱۱ ص ۱۴۸-۱۵۰.

مشایخ روایی خود برشمرده و او را اینگونه می ستاید:

منهم: وهو اجلهم والده العلامة ازهد اهل عصره واتقاهم واورعهم وازكاهم ملاذ المجتهدین و عمدة المحققین، محی شریعة سید المرسلین، ناشر آثار خاتم النبیین، حجة الحجة علیه السلام علی الخلیقة، مروج مبانی الشریعة، المذهب الانور، مولینا الحاج مولی محمد جعفر الاسترآبادی المتقدم ذكره، روح الله روحه الطیبة.^۱

۴- آقا سید حسین بن عبدالکریم امام (۱۱۸۹-۱۲۵۷ هـ)

فقیه و مجتهد و امام جمعه شوشتر، متولد شوشتر. ادبیات و فقه و اصول را از پدرش اخذ نمود و سپس به عتبات مهاجرت نمود و از دروس آسید علی طباطبائی صاحب ریاض و سایر علماء بهره برد و از صاحب ریاض موفق به اخذ اجازه گردید. وی در علم و عمل از اقران سبقت گرفت و چون به شوشتر برگشت، مرجعیت خوزستان در ایشان استقرار یافت. وی امام جمعه شوشتر بود که در نمازش تا چهار هزار نفر در مسجد شوشتر حاضر می شدند.

آقا سید حسین امام نزد خواص و عوام و امراء موجه بود و کراماتی را به وی نسبت می دهند. وی دارای طبع شعر بوده و اشعاری از او بجا مانده است. سرانجام در کاظمین از دنیا رفت و در حرم کاظمیه در رواق شیخ مفید دفن گردید. آثار وی:

۱- رساله عملیه که ملا عبدالرضا شوشتری آن را جمع آوری کرده و آن را «واجبات الصلاة» نامید.

۲- تحفة الاخوان که در کاظمین تالیف کرده است.^۲

شیخ مرتضیٰ انصاری به قصد تیمّن و تبرک از او اجازه روایتی دریافت نمود. همچنین وی، شیخ اجازه عارف بزرگ شیعی سید علی شوشتری می باشد. از آنجا که این اجازه نامه در ذکر مشایخ می بایست همانند اجازه شیخ انصاری از آقا سید حسین امام باشد ما متن این اجازه را ذکر خواهیم نمود.

متن اجازه روایی سید علی شوشتری به میرزا محمد همدانی که در آغاز سلسله آن سید حسین امام شوشتری قرار دارد، اینچنین است:

.... وانا روی ذلک عن ثقات الاعلام و صلحاء کرام و فضلاء متفنین و فقهاء مقننین و علماء متقین،

۱. شرح احوال علمای خاندان شریعتمداری، ص ۱۹۵

۲. شجرة مبارکه، ص ۱۲۸-۱۳۶، نابغه فقه و حدیث، ص ۳۲۹، الکرام البررة، ج ۱، ص ۳۹۸.

منهم: العالم البارع والفاضل الذی له فی الفضل مجال واسع، من تجلبب بالتقی و اتزر بالقدس والورع، فأخذ بركابه افواج ممن بالزهد ادرع حضرة القدس وحظيرة الأئس و حياة النفس امام الجمعة والجماعة فی تستر، ومن انتشرت أشعة شمس الشرع بوجوده وأبت أن تستر، سيدنا الأجل السيد حسين، ساق الله اليه سحائب رضوانه مدى الجديدين، عن ابيه القمر الكوثری و بريق العلم الجوهری السيد عبدالکريم الموسوی التستری، عن العالم البر الذی شاع علمه و برّه مجراً و برّاً، و كشف الأستار عن اسرار العلوم فلم يترك فی الحساب سرّاً، السيد السند السيد عبدالله شارع النخبة، أمطر الله عليه من غفرانه سجاله، عن أبيه الحبر النحرير و البحر العذب الحظير الصادق القول الامين، مروج الشرع المبين السيد الجليل نورالدين، عن جماعة من مشايخ الفحول.

حیلولة: وعن مشكاة مصباح النور سيدنا الأجل السيد حسين المذكور عن منبع حياض الفضائل ومنبت رياض المسائل و منقح الاحكام بالدلائل العالم الفائق على القاصی والدانی الامير سيد على الطباطبائي عن خاله الوحيد البهبائي^۱.

۵- سيد صدرالدين محمد بن صالح عاملي (۱۱۹۳-۱۲۶۴ ق)

فقيه و اصولی بزرگ شيعه، متولد شدغيث از توابع صور جبل عامل در لبنان وى از پدريش و شيخ سليمان بن معتوق عاملي و سيد محسن اعرجی و شيخ اسدالله شوشتری و سيد على طباطبائي صاحب رياض، و شيخ جعفر كاشف الغطاء بهره برد و به افتخار دامادی استادش شيخ جعفر كاشف الغطاء نائل آمد.

نشانه های نبوغ علمی در وی آشکار بود و استادش صاحب رياض به سال ۱۲۱۰ ق در اجازه اجتهادی که در سن ۱۷ سالگی به وی داده اشاره می کند که وی قبل از این تاريخ به درجه اجتهاد رسیده است. وی همچنین در رقم از ميرزای قمي بهره مند گردید و سپس به اصفهان رفته و ساکن آنجا گردید و عهده دار تدريس و اقامه حدود و احکام گردید.

علمای بسیاری از محضرش بهره مند گردیدند و بسیاری موفق به اخذ اجازه از وی گردیدند که یکی از آنها شيخ مرتضي انصاری می باشد

از آثار علمی وی: «أثرة العترة»، «عترة العترة»، «المستطرفات»، «قوت لايموت» و «القسطاس المستقيم» می باشد.

وی در نجف اشرف از دنیا رفت و در صحن علوی به خاک سپرده شد.^۱
 ۶- محمد سعید دینوری «صد تومانی» (وفات حدود ۱۲۵۰ ق)
 محمد سعید بن یوسف دینوری قراچه داغی معروف به «صد تومانی»
 فقیه صالح از بیوتات قدیمی نجف اشرف معروف به «بیت صد تومانی».
 این فقیه برجسته که از بزرگان زمان خود بود از افاضل شاگردان سید مهدی بحرالعلوم
 محسوب می گردید و از ناحیه وی صاحب اجازه بود. وی رساله ای در مناظره استادش سید
 مهدی بحرالعلوم با علمای یهود تالیف کرده است. و همچنین از شیخ جعفر کاشف الغطاء و
 مرحوم وحید بهبهانی و سید محمد جواد عاملی صاحب مفتاح الکرام اجازه داشته است. از جمله
 کسانی که موفق به اخذ اجازه از وی شدند، سید رضا فرزند سید مهدی بحرالعلوم و میرزا
 احمد بن لطف علی تبریزی می باشند.
 شیخ مرتضیٰ انصاری نیز از وی اجازه داشته است و بر روی منبر به علوسند این اجازه نامه
 افتخار می کرده است.^۲

کسانی که از شیخ انصاری اجازه روائی داشته اند:

- ۱- میرزای شیرازی^۳
- ۲- ملا حسینقلی همدانی^۴
- ۳- میرزا محمد حسن آشتیانی^۵
- ۴- سید حسن کشمیری^۶
- ۵- محدث نوری^۷
- ۶- فاضل شرایانی^۸

۱. روضات الجنات، ج ۴، ص ۱۲۶، تکملة امل الآمل، ص ۲۳۵، معارف الرجال، ج ۲، ص ۳۳۸ اعیان الشیعة،
 ج ۹، ص ۳۷۲، بغیة الراغبین، ج ۱، ص ۱۴۷، موسوعة طبقات الفقهاء ج ۱۳، ص ۴۶۵-۴۶۷، فهرستواره دنا،
 ج ۱۱، ص ۷۱۶.

۲. الکرام البررة، ج ۲، ص ۶۰۱-۶۰۲، زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، ص ۱۴۷-۱۴۸

۳. الاجازة الکبيرة، ص ۳۶

۴. همان، ص ۳۷، ۱۲۲

۵. همان، ص ۴۴، ۱۵۴

۶. همان، ص ۱۳۷

۷. همان، ص ۳۱۵، میراث حدیث شیعه، ج ۵، ص ۴۳۶

۸. همان، ص ۴۲۳، الذریعة، ج ۱، ص ۲۲۹

- ۷- لطف الله لاریجانی^۱
- ۸- عبدالرحیم تستری^۲
- ۹- سید علی شوشتری^۳
- ۱۰- ملا علی نهاوندی^۴
- ۱۱- السید محمد علی شاه عبدالعظیمی^۵
- ۱۲- شیخ جعفر شوشتری^۶
- ۱۳- شیخ محمد حسین بن هاشم کاظمی^۷
- ۱۴- ملا علی بن الخلیل الطهرانی^۸
- ۱۵- محمد علی بن جعفر شوشتری^۹
- ۱۶- میرزا محمد بن عبدالوهاب همدانی^{۱۰}
- ۱۷- سید جمال الدین اسد آبادی^{۱۱}
- ۱۸- میرزا محمد هاشم چهارسوقی^{۱۲}
- ۱۹- المولی ابوتراب القزوینی^{۱۳}
- ۲۰- سید محمد بن هاشم لکهنوی^{۱۴}

۱. همان، ص ۴۴۴
۲. همان، ص ۴۴۸، الذریعة ج ۱۱، ص ۲۰
۳. الکرام البررة، ج ۳، ص ۹۴
۴. میراث حدیث شیعه، ج ۵، ص ۴۳۰
۵. همان، ج ۵، ص ۴۳۲
۶. الذریعة، ج ۱۱، ص ۱۶، میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۴۳۹، ذیل اجازه الشیخ جعفر التستری
۷. الذریعة، ج ۱۱، ص ۱۹
۸. همان، ج ۱۱، ص ۲۲، میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۴۷۱
۹. همان، ج ۱۱، ص ۲۵-۲۶
۱۰. همان، ج ۱۳، ص ۳۷
۱۱. مجله حوزه، شماره ۵۹-۶۰، ص ۳۱ و سیاستگران دوره قاجار، ص ۱۸۶، در این مصدر آمده است اگر سید جمال چنین اجازه ای داشت سند به این مهمی را اقلاً چندین جا عکس می انداختند و منتشر می کردند.
۱۲. جشن نامه استاد سید علی خراسانی، اجازه میرزا محمد هاشم چهارسوقی به میرزا محمد حسین همدانی، ص ۸۵۷، میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۴۴۰-۴۶۷
۱۳. میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۴۳۷
۱۴. تکملة نجوم السماء، ج ۲، ص ۲۵۴ و نقباء البشر، ج ۵، ص ۲۹۴.

۲۱- سید عباس موسوی معروف به آقا سید عباس.^۱

۲۲- میرزا نصرالله نائینی^۲

۲۳- میرزا ابراهیم خراسانی^۳

۲۴- ملا محمد دیروانی^۴

افرادی که به گرفتن اجازه اجتهاد آنها از شیخ انصاری تصریح شده اما از اصل اجازه نامه

مدرکی در دست نیست:

۱- میرزا ابوالقاسم کلانتر (۱۲۳۶-۱۲۹۲ ق)^۵

۲- ملا احمد خوئینی (۱۲۴۷-۱۳۰۷ ق)^۶

۳- شیخ حسن دزفولی کاظمی (و ۱۲۹۸ ق)^۷

۴- فخرالدین محمد اسماعیل کجوری (۱۲۲۳-۱۲۷۸ ق)^۸

۵- شیخ محمد تقی همدانی (۱۲۶۳-۱۳۱۴ ق)^۹

۶- میرزا محمد حسن قمی (۱۲۴۱-۱۳۰۴ ق)^{۱۰}

۷- میرزا محمد هاشم چهارسوقی (۱۲۳۵-۱۳۱۸ ق)^{۱۱}

۸- سید ابوالقاسم جعفر بن مهدی موسوی^{۱۲}

۹- سید اسحاق قمی (و ۱۲۹۰ ق)^{۱۳}

۱۰- سید حسین بهبهانی (۱۲۱۵-۱۳۰۰ ق)^۱

۱. نام آوران علم و اجتهاد کرمان، ص ۱۷۵.

۲. مطلع الشمس، ج ۲، ص ۳۹۷ - ۳۹۸؛ تاریخ علمای خراسان، ص ۲۵۴.

۳. تاریخ علمای خراسان، ص ۲۸۸.

۴. معارف الرجال، ج ۲، ص ۳۶۲.

۵. نقباء البشر، ج ۱، ص ۶۰.

۶. همان، ج ۱، ص ۱۷۰، تراجم الرجال، ج ۱، ص ۹۲.

۷. الکرام البررة، ج ۱، ص ۳۰۶.

۸. همان، ج ۱، ص ۱۴۰.

۹. نقباء البشر، ج ۱، ص ۲۴۱.

۱۰. همان، ج ۱، ص ۳۸۶.

۱۱. ضیاء الابصار، ج ۲، ص ۵۸۵، الذریعة، ج ۱، ص ۲۶۱.

۱۲. الکرام البررة، ج ۱، ص ۶۷.

۱۳. نقباء البشر، ج ۱، ص ۱۲۹.

- ۱۱- مولی ابوطالب سلطان آبادی^۲
 - ۱۲- شیخ محمد حسین محمد عاملی^۳
 - ۱۳- شیخ محمد طاهر خاقانی^۴
 - ۱۴- سید محمد علی مشهدی^۵
 - ۱۵- سید اسماعیل بهبهانی (۱۲۲۹-۱۲۹۵ ق)^۶
- اجازات موجود اجتهادی و روایی از شیخ انصاری:
- ۱- اجازه اجتهادی و روایی به محمد باقر نجفی اصفهانی (۱۲۳۵-۱۳۰۰ ق) به سال ۱۲۶۲ ق
 - ۲- اجازه اجتهادی و روایی به شیخ علی شریعتمدار استرآبادی (۱۲۴۲-۱۳۱۵) به سال ۱۲۷۲ ق
 - ۳- اجازه اجتهادی و روایی به شیخ محمد حسن شریعتمدار استرآبادی (۱۲۴۹-۱۳۱۸ ق) به سال ۱۲۷۶ ق
 - ۴- اجازه اجتهادی و روایی به میرزا داود بروجردی (زنده به سال ۱۲۶۰ هـ)
 - ۵- اجازه حسیه به ملا شکرالله لواسانی (و ۱۳۱۹ ق)
 - ۶- اجازه به ملا احمد بسطامی.
 - ۷- اجازه اجتهادی به سید صبغه الله کشفی دارابی بروجردی (۱۲۱۸-۱۲۷۷ ق)
 - ۸- اجازه به شیخ ابوالقاسم دامغانی (حدود ۱۲۱۹-۱۲۹۷ ق)
 - ۹- اجازه به شیخ احمد فیضی کاشانی (و ۱۲۸۶ ق) به سال ۱۲۶۲ ق
 - ۱۰- اجازه به میرزا محمد تقی بن محمد باقر مهریجردی یزدی (۱۲۲۷-۱۳۰۷ ق) به سال ۱۲۵۹ ق

مجازین:

- ۱- شیخ محمد باقر بن محمد تقی اصفهانی نجفی (۱۲۳۵-۱۳۰۱ ق)

۱. الکرام البررة، ج ۱، ص ۴۱۵، نقباء البشر، ج ۱، ص ۳۹۴
 ۲. تراجم الرجال، ج ۱، ص ۶۰
 ۳. نقباء البشر، ج ۲، ص ۵۷۰
 ۴. همان، ج ۳، ص ۸۷۰
 ۵. همان، ج ۴، ص ۱۰۷۸
 ۶. الکرام البررة، ج ۱، ص ۱۶۴

فقیه و اصولی و مرجع تقلید، فرزند علامه شیخ محمدتقی اصفهانی صاحب هدایه المسترشدين در اصفهان متولد گردید و به نجف اشرف کوچ کرد و از محضردائی بزرگش شیخ حسن کاشف الغطاء و شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر و شیخ مرتضیٰ انصاری بهره‌مند گردید و در ۲۷ سالگی از شیخ اعظم انصاری موفق به اخذ اجازه گردید. وی به اصفهان بازگشت و به مرجعیت دینی و علمی آن سامان رسید بگونه‌ای که حدود شرعی را اجرامی کرد. فقها و مجتهدین بزرگی از محضرش بهره‌مند گردیدند؛ مانند سید اسماعیل صدر و سید ابوالقاسم دهکردی اصفهانی و فرزندش شیخ محمدتقی آقا نجفی.

از جمله آثار وی: «لب الفقه»، «لب الاصول»، «رسالة فی الاستصحاب» و «رسالة فی حجية الظن الطریقی».

وی در نجف اشرف از دنیا رفت و در صحن علوی دفن گردید.^۱

اجازه شیخ انصاری به شیخ محمدباقر اصفهانی نجفی:

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على محمد وآله الطاهرين، ولعنة الله على أعدائهم أجمعين إلى يوم الدين. فقد أجزت للأعز الأجد والأنتقى الأوحد، العالم العامل والفاضل الكامل، صاحب التدقيقات الرائقة بالذهن [القيوم]، والتدقيقات الفائقة بالفهم المستقيم، سلالة الفحول ومقتن الفروع والأصول، الأمعى المؤيد واللوزعى المسدد، جناب الشيخ محمدباقر، وفقه الله لرضاه وبلغه أقصى مناه، أن يروى عني جميع ما يصح لي روايته من جميع الأخبار المأثورة في فنون علم الدين المودعة في كتب أصحابنا رضوان الله عليهم أجمعين، المنتهية إلى أصحاب العصمة، صلوات الله عليهم أجمعين، بواسطة مشايخي الأفاضل الأوحدین؛ منهم: شيخی العلامة، جامع المعقول والمنقول، ومقتن الفروع والأصول، الحاج ملا أحمد النراقي طاب ثراه، عن شيخیه وسنادیه: السيد الأجل الأجد، العلامة الأوحد، بحر العلوم ومحیی الرسوم، السيد محمد مهدي طباطبائي طاب ثراه، ووالده العلامة، وحيد عصره ونادرة دهره، الزاهد التقى، الحاج ملا مهدي النراقي، عن شيخهما الزاهد الأورع، خاتمة المحدثين، الشيخ يوسف البحراني طاب ثراه، عن شيخ المحدث الشيخ محمد بن فرج الشهير بملا رفيعا، عن شيخه العلامة أكمل المحدثين، آية الله في العالمين، غواص بحار الأنوار، ومحیی آثار

۱. اعيان الشيعة، ج ۹، ص ۱۸۶، نقباء البشر، ج ۱، ص ۱۹۸، مكارم الآثار، ج ۳، ص ۱۰۰۷، تكملة نجوم السماء، ج ۲، ص ۲، زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، ص ۲۳۳، حکم نافذ آقا نجفی، ص ۲۸۷، قبيله عالمان دين، ص ۴۵، احوال و آثار شیخ محمدتقی رازی، ص ۱۷۸.

الأئمة الأطهار صلوات الله عليهم المولى محمد باقر المجلسي، عن مشايخه المعروفين المذكورين في الاجازات المعروفة.

فأجزت له (أيده الله) أن يروى عنى جميع ما أودع في كتب أصحابنا من الآثار المنسوبة إلى الأئمة الأطهار (صلوات الله وسلامه عليهم أجمعين) بطرقى المذكورة في أوراق إجازتى التى أعلاها ما ذكرته فى هذه الأسطر على سبيل الاختصار. وأخذت عليه (وفقه الله) ما أخذه عليّ أسلافى من الاحتياط فى القول والعمل، والتوقف فى مظان الزلل، وأن لا ينسانى عن الاستغفار، وأرجو من الله جلّ ذكره أن يوفقه لبلوغ أقصى مدارج الكمال، بحقّ محمد وآله وصلى الله على محمد وآله. كتبه يميناه الجانية، أحقر المشتغلين، ابن محمد أمين الأنصارى، مرتضى الأنصارى، فى شهر صفر من شهر سنة ١٢٦٢ من الهجرة النبوية، (على مهاجرها آلاف الثناء و التحية) حامداً مصلياً على رسوله وآله الطيبين الطاهرين.

٢- شيخ محمد حسن شريعتمدار استرآبادى (١٢٤٩-١٣١٨ ق)

فقيه و اصولى فرزند علامه شيخ محمد جعفر استرآبادى معروف به شريعتمدار. در كربلا بدنیا آمد و از محضر پدرش بهره مند گردید و سپس به ایران آمده و در تهران مستقر گردید. بعد از وفات پدر بزرگوارش به عراق کوچ کرد و از محضر شيخ مرتضى انصارى و شيخ مشكور حولائى و شيخ محسن خنفر باهلى و شيخ راضى مالكى استفاده كرد و سپس به تهران بازگشت و به مرجعيت اجتماعى و دينى و علمى رسيد.

از وی تالیفات بسیاری بجا مانده است، مانند: «اساس الاحكام»، «نصرة المستبصرين»، «معراج المومنين»، «ينابيع العقول» و «مظاهر الآثار».

این فقيه برجسته در تهران از دنیا رفت.^۱

وی در باب اجازه اجتهادش چنین می نگارد:

در حالى که من بیست و سه سال داشتم، بعضی از مشايخ به من اجازه اجتهاد دادند که در اینجا (کتاب مظاهر الآثار) صورت اجازه شيخ مرتضى انصارى و شيخ راضى و شيخ مشكور رحمهم الله آورده شده است.^۲

۱. معارف الرجال، ج ۲، ص ۲۳۹، ریحانة الادب، ج ۳، ص ۲۱۰، نقباء البشر، ج ۱، ص ۳۹۱، مکارم الآثار، ج ۴، ص ۱۳۴۹، شرح احوال علمای خاندان شريعتمدارى، ص ۱۹۴، زندگانی و شخصیت شيخ انصارى، ص ۲۷۰، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۴، ص ۶۶۴-۶۶۵، فهرستواره دنا، ج ۱۱، ص ۶۱۳.

۲. شرح احوال علمای خاندان شريعتمدارى، ص ۱۹۴-۱۹۵، به نقل از نسخه خطی کتاب «مظاهر الآثار» ایشان.

اجازه شيخ اعظم انصارى به شيخ محمد حسن بن محمد جعفر استرآبادى
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله الطيبين الطاهرين ولعنة
الله على اعدائهم اجمعين، الى يوم الدين.

وبعد فإن المولى الاجل الامجد والفاضل الكامل الاوحد والعارف الفقيه الارشد، البالغ فى
العلوم العقلية والنقلية، مرتبة الكمال والراقى الى درجة الاجتهاد والاستنباط بالاستدلال
الفقهية البيّنة، المؤتمن الشيخ محمد حسن بلغه الله فى الدنيا والاخرة اماله وختم بالخير و
السعادة اعماله، نجل الامام العلامة الرافع للدين أقوى دعامة المنتهى اليه الرئاسة العامة، المولى
الانور الازهر الهادى، ثقة الاسلام وظهره، مولينا الحاج ملا محمد جعفر الأسترآبادى تغمّده الله
برحمته فى الروائح والغواوى، بعد أن صرف مدة مديدة فى الاماكن المتبركة والعتبات المعظمة،
على مشرفها آلاف السلام والثناء والتحية، فى تحصيل العلوم الدينية وكسب الكمالات
المعنوية، ساعياً للتخلّى بالصفات الحسنة، رغباً للتخلّى عن الخصال الرذيلة فحصل بتوفيق الله
سبحانه وتأييده عز شانه، حظاً وافرأ من العلوم الشرعية قسطاً كاملاً من المناهج الدينية، حتى
رزقه الله القوة القدسية والملكة الاجتهادية الالهية التى يقدر بها على استنباط الاحكام الشرعية
والفروع الخفية عن أدلتها التفصيلية واصولها الكلية، استجازنى زاد الله توفيقه لاتصال اسانيد
الاخبار الى مخازن الاسرار، من النبى والأئمة الاطهار، فأجزته زيد فضله وعزّه وتقويه، أن يروى
عنّى ما سمعته منّى وما هدانى الله تعالى لابراره، من دقائق الافكار التى خلت عنها كتب
الاخبار وما وفقنى لظهارها فى قالب التأليف والتركيب وكلما جازلى روايته من الاخبار المروية
عن مخازن العلوم الالهية والادعية والمناجاة الماثورة سيما الصحيفة السجادية والمصنّفات فى
الفقه والاخبار من اصحابنا الامامية وغيرها من المصنّفات فى العلوم الدينية ككتب التفاسير و
الزيارات والرجال وغيرها، خصوصاً الاصول الاربعة المشتهرة فى الامصار اشتها الشمس فى
رابعة النهار، التى عليها المدار فى هذه الاعصار، الكافى والفقيه والتهذيب والاستبصار وما تولّد
منها ومن غيرها كالوسائل والوافى والبحار؛ فله زاد الله تعالى شانه ونصر اعوانه وانصاره، أن
يرويها عنّى وعن جماعة مشايخ،

منهم: وهو اجلهم والده العلامة ازهد اهل عصره واتقاهم واورعهم وازكاهم ملاذ المجتهدين
وعمدة المحققين، محبى شريعة سيّد المرسلين، ناشر آثار خاتم النبيين، حجة الحجة (ع) على
الخليقة، مروج مبانى الشريعة، المهذب الانور، مولينا الحاج مولى محمد جعفر الاسترآبادى المتقدم
ذكره، روح الله روحه الطيبة.

منهم: البحر الداخرو البدر الباهر، فخر الاوائل والاواخر، الجامع للمحاسن والمفاخر، الصفّى

البهی، المولی الشیخ علی التجفی قدس الله نفسه الزکیة وافاض علی مضجعه المراحم الربانیة. ومنهم: العلامة الفهامة، قدوة الفضلا المحققین وعمدة العلماء الراشدين و الفقهاء المجتهدين، المولی الاجل، الامجد الاوحد، الحاج ملا احمد النراقی قدس الله ضریحه، فكل هؤلاء الاعلام یروون عن مشایخهم العظام الی أن ینتهی الی الامام (ع) وطرقهم معروفة معهودة وبالمئاتة و الوثاقعة موصوفة.

کتبه العبد العاصی مرتضی ابن محمد امین الانصاری
فی شعبان ۱۲۷۶.^۱

۳- شیخ علی شریعتمدار استرآبادی (۱۲۴۲-۱۳۱۶ ق)

فقیه و اصولی و متکلم، فرزند علامه شیخ محمد جعفر استرآبادی معروف به شریعتمدار وی از پدرش و از علمای بزرگ نجف اشرف همانند شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر و شیخ مرتضی انصاری بهره فراوان برد و در علوم عقلی و نقلی سرآمد همگان گردید. و بالغ بر هفتاد کتاب و رساله تالیف کرد. مانند: «الصرة الخفية» در شرح الدرة النجفیه سید مهدی بحر العلوم، «الغرائب الربویة»، «رموز الكنوز»، «منهاج الدراية»، «درر الاحکام»، «الجامع الناصری»، «کنز التفاسیر» و «غایة الآمال».^۲

اجازه شیخ اعظم انصاری به شیخ علی بن محمد جعفر استرآبادی

شیخ علی شریعتمدار استرآبادی در زندگی نامه خود نوشت خود اینچنین می نگارد:
ونذكر ثالثاً: صورة بعض أجازاتنا من بعض المشايخ - رفع الله أقدارهم وألبس بمفاخر التوفيق أعمارهم - تبركاً بيمينهم، وتحفظاً لما يؤدي به وصاياهم من الاحتياط في القول والعمل، والتوسل والتوكل والاستغفار عن الزلل.

فنها: ما كتبه لي بعد الاستجازه شيخی الأعلّم الأزهد الأروع الأفخم، البحر القمقام، أفضل مشايخ الأيام، المتبحر في المعارف والعلوم، العريف بالمسالك والرسوم، النحرير العلامة، الذي مدّت إلى استماع معارفه أعناق الخاصة والعامة، المسدد المؤيد من الله الباري، شيخنا الشيخ «المرتضى الأنصاري»، وهو هذا:

۱. شرح احوال علمای خاندان شریعتمداري، ص ۱۹۴-۱۹۵

۲. نقباء البشر، ج ۴، ص ۱۳۱۱، تراجم الرجال، ج ۱، ص ۳۸۴، شرح احوال علمای خاندان شریعتمداري، ص ۱۲۶، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۴، ص ۴۴۳-۴۴۴، فهرستواره دنا، ج ۱۱، ص ۱۴۶-۱۴۷، میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۳۷۴.

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله الطاهرين، ولعنة الله على اعدائهم أجمعين من الأولين والآخرين إلى يوم الدين.

الحمد لله رافع درجات العلماء العاملين إلى أعلى عليين وخافض دركات الجاهلين إلى أسفل السافلين، وجاعل أقدام العلماء العاملين واطئة على أجنحة الملائكة المقربين، ومفضل مدادهم على دماء الشهداء والصديقين، وجاعلهم ورثة الأنبياء المرسلين، وخلفاء الأئمة المرضيين، إذ بهم قوام شريعة سيد المرسلين وخاتم النبيين، وهم المتكفلون بأيتام الأئمة الطاهرين، والذائبون عن أحكام الله تعالى زيع المبطلين وشبه الملحدين. والصلاة على أشرف الأنبياء والمرسلين محمد وآله الطيبين الطاهرين.

أما بعد، فإنّ جناب المولى الأعجمي، والعالم العلامة الأرشد، والفاضل الفهامة الأسعد، ولدنا العالم الروحاني، وعزيزنا العارف الفقيه السبحاني، والكامل الصمداني، ذي المقامات العلية، والفضائل الجليلة، والفواضل السنية، والمراتب الجامعية، والشئون الربانية، والموهبة الإلهية، والملكة الملكوتية، والقدرة على استنباط الأحكام الشرعية الأصلية والفرعية، عن الأدلة القطعية والظنية التفصيلية؛ صاحب الهمة العلية والأخلاق المرضية، والتدقيقات التحقيقية الربانية الإلهية، والنفس القدسية، والقوة الملكوتية، ذي المناقب الفاخرة والمفاخرة الوافرة، صاحب الفهم الصائب الوقاد والذهن الثاقب النقّاد، العالم العلامة والفاضل الفهامة، الورع التقى والمهذب الصفي، الزكيّ اللوزعيّ الأملعي جناب الآقا «الشيخ على» نجل العلامة الفاضل المحقق المدقق المعتمد «الحاج محمد جعفر الأسترآبادي»، تغمّده الله برضوانه في الروايع والفوايد.

قد اشتغل - سلّمه الله تعالى - عندنا مدة من الزمان وبرهة من الأوان، وحضرت في درسنا مع جملة من العلماء الأعلام والفضلاء الأعلام والأجلاء الأعيان، فحصل له بحمد الله تعالى من الترقى في العلوم ما فاق به على الأقران وأبناء الزمان، وصار من العلماء الأعلام والفضلاء الأعلام، والمحققين الكرام والمدققين الفخام، وحيث كان - سلّمه الله - بتلك المثابة، واستجاز منا ولم نجد بداً من الإجابة، فأجرت له - أدام الله تأييده - أن يروى عنّي جميع ما يجوز لي روايته إجازة عن مشايخي وأسلافي، رضوان الله عليهم أجمعين.

١. في غاية الآمال، ص ٣٨٣: إلى هنا كانت بخط بعض مشايخ النجف بإملائه - دام ظلّه - مراعاتاً لما في بصره الشريف من الضعف، فكتب بخطه تبركاً وتيمناً بمتابعة السيد المبرور صاحب الرياض في إجازة والدي هكذا...

مشترطاً علیه - دام تأییده - الاحتیاط فی القول والعمل، ملتسماً منه الاستغفار عن الزلل، سائلاً من الله ولی التوفیق أن یوفقه لما یرضیه.

حزره أحقر العباد مرتضی بن محمد آمین الأنصاری حامداً لله مصلیاً علی نبیه محمد وآله، صلوات الله علیهم اجمعین.^۱

ومنها: ما أجازنی باستجازه غیرى وصورته [هذا]:

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام على خیر خلقه محمد وآله الطاهرين، ولعنة الله على اعدائهم من الأولین والآخرین.

أما بعد، فإن جناب ولدنا العالم العلامة والفاضل الفهامة، زبدة المحققین ونخبة المدققین، و سنام الفضلاء العارفين، وعمدة الأجلاء الكاملین، ذی التقی القدسیة، والموهبة السنیة، والقوة الملکوتیة التى تقدر بها على استنباط الأحكام الشرعیة الفرعیة عن أدلتها التفصیلیة، الورع التقی، والمهذب الصفی الزکی، جناب «الشیخ علی» دام فضله، نجل الإمام العلامة المعتبر «الحاج محمد جعفر» قدس سره الأزهر.

لما اشتغل، عندنا، وحضرفی درسنا مدة من الزمان، ووجدناه من العلماء الأعلام و الفضلاء الأعلام، فحصل له بحمد الله من الترقی فی العلوم ما فاق به على الأقران، فأردنا أن نجیزه تيمناً وتبرکاً بالسلسلة الشریفة، فأجزت له - دام فضله - أن یروی عنی کل ما جازلی روايته عن مشایخی العظام.

وأسأله أن لا ینسانی من الدعوات فی اوقات الخلوات ومطآن الإجابات كما أنى لا أنساه كذلك، أنا الراجی عفوریة خادم الشریعة مرتضی انصارى.^۲

۴- میرزا داود بن اسدالله بروجردی (زنده به سال ۱۲۶۰ ق)

فقیه و فرزند علامه ملا اسدالله بروجردی (و ۱۲۷۱ ق) و بعید غی غماید که از پدرش استفاده کرده باشد وی از تلامذه شیخ اعظم مرتضی انصارى رحمته الله بوده و از آن جناب اجازه اجتهاد دارد.

از این اجازه نامه برمی آید که وی مدت زیادی با استادش محشور بوده و در سفر و حضرو

۱. فی غایة الآمال، ص ۳۸۳: ثمّ ختم بخاتمه الشریف واقفاً على باب بيته وأنا قائم بخدمته مودعاً له حين مسافرتی إلى طهران فی ثامن الشهر الثامن من سنة (۱۲۷۲) اثنتین وسبعین بعد المائین والألف.

۲. میراث حدیث شیعه، ج ۳، ص ۳۷۴-۳۷۷، شرح احوال علمای خاندان شریعتمدارى، ص ۱۲۶-

شب و روز و درس‌های متعدد به مشاهده مشرفه، در خدمت شیخ اعظم حضور داشته و در مباحثات مشکل علمی با استادش شرکت می‌کرده و شیخ اجتهاد او را در این مباحثات آزموده است. این اجازه نامه در زمان حیات پدرش از ناحیه شیخ اعظم صادر شده است. یعنی قبل از سال ۱۲۷۱ ق و احتمالاً سال ۱۲۶۰ ق یا کمی قبل از آن بوده است. پدرش از اساتید شیخ انصاری بوده و آقا بزرگ تهرانی درباره‌اش می‌نویسد: شیخ انصاری در اجتماعات به گفته وی اعتماد می‌کرده و بسیار اقوال و فتاویٰ او را نقل و به او اعتماد می‌کرده و در جلالتش همین بس که شیخ انصاری اقرار به رأی او می‌کرده و احکامش مستندش بوده است.^۱

میرزا داود کتابی دارد بنام «القضاء» که شرح استدلالی است بر کتاب القضاء شرائع الاسلام محقق حلی، که به سال ۱۲۶۰ ق نگاشته است و نسخه ای از آن در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی نگهداری می‌شود.^۲

وی همچنین دارای اجازه اجتهادی از صاحب جواهر و شیخ محمد کاشف الغطاء و بعید نیست در نزد آن دو نیز شاگردی کرده باشد. وی داماد سید رضا فرزند سید بحر العلوم بوده است.^۳

اجازه شیخ اعظم مرتضیٰ انصاری رحمته الله به میرزا داود بن اسدالله بروجردی

بسم الله تبارک و تعالی

الحمد لله الذی اشفق نور الوجود من ظلمة العدم و فضل نبینا صلی الله علیه و آله علی سائر الانبیاء و الامم و صلی الله علی محمد و آله سادات العرب و العجم و بعد فإنّ جناب العالم العامل و الفاضل الکامل فقیه عصره و زمانه و نادرة دهره و اوانه العالم الربانی و الفاضل الذی لیس له ثانی قرّة عیوننا و ولدنا المحروس بالله الودود المیرزا داود اطاب الله بقاءه، نجل الفهّام العلامة و الفاضل الفهامة ینایع المعقول و المنقول و حاوی الفروع و الاصول قدوة المجتهدین و عماد الاسلام و المسلمین حجة الاسلام قبله الانام الحاج ملا اسدالله البروجردی أدام الله علاه و زاد فی سودده و ارتقاه، قد حضر عندنا مع جماعة من الفضلاء المحصلین و قرء لدينا مع جملة من العلماء المحققین

۱. الکرام البررة، ج ۱، ص ۱۲۸

۲. فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ج ۴، ص ۲۷۰

۳. اعلام الشیعة، ج ۲، ص ۶۱۷، الکرام البررة، ج ۲، ص ۵۱۲، المآثر و الآثار، ص ۱۷۳، مستدرک الاعیان، ج ۵، ص ۱۵۰، مکارم الآثار، ج ۶، ص ۱۹۵۳، موسوعة مولفی الامامية، ج ۱۴، ص ۱۷۰، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۳، ص ۲۵۹-۲۶۰، تاریخ بروجرد، ج ۲، ص ۳۲۵، فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی،

ج ۴، ص ۲۶۹-۲۷۰

و بقی عندنا برهه من الزمان و خالطنا فی خلواتنا و مجالسنا و استأنس معنا فی ایامنا و لیلینا و سافر معنا من المشهد الغری الی سائر المشاهد المشرفة و باحث معنا فی اکثر المسائل المفصلة بحث تدقیق و تحقیق و اخترناه فی جملة من مسائل الفروع و الاصول فوجدناه بحمد الله من أهل الاستنباط و الاجتهاد و من ذوی الملكات القدسیة و القوی اللاهوتیه.

و قد استجازنی دام علاه فأجزت له أن روی عنی جمیع ما سمعه منی و ما ألفته و صنفته و جمیع کتب الاخبار التي عليها المدار فی جمیع الأعصار الكافی و الفقیه و التهذیب و الاستبصار و کذا کتب المحمدين الاخرين من المتقدمين و جمیع ما عثر علیه مروياً عن الائمة الاطهار و من الوسائل و الوافی و البحار عن المشايخ العظام و شرطوا علیه أن يأخذ طریق الاحتیاط و أن لا تعول إلا علی نسخة صحيحة و أن لا یترك الكتابة و التصنيف و البحث و التدريس و ان یخالط العلماء الاعلام و یباحث معهم فی المسائل الفقهية و الفروع الخفیة و یجدد النظر فی المسائل و یواظب علی النوافل و لا سیما صلوة اللیل و أن لا ینسانی من الدعاء کما اتی لأتساه انشاء الله حرره العبد الضعیف المحتاج الی رحمة الله مرتضی انصاری بیده و یناه «محل مهر»

۵. ملا شکر الله بن لطف الله لواسانی (و ۱۳۱۹ ق)

فقیه و اصولی بزرگ که مقدمات و سطوح را در اصفهان در نزد سید حسن مدرس و میرزا علی قائنی فرا گرفت و سپس راهی نجف اشرف گردید و از علمای آن بویژه شیخ مرتضی انصاری بهره برد. وی به تهران بازگشت و یکی از مراجع آن سامان گردید و به تالیف و تدریس و رسیدگی به مراجعات شرعی مردم پرداخت.

وی به قولی در سال ۱۳۱۴ ق و به قولی دیگر در ۱۳۱۹ ق از دنیا رفت و در نزدیکی امامزاده حمزه در شاه عبدالعظیم حسنی در شهرری به خاک سپرده شد.

از آثار وی: ۱- فضائل السادات ۲- منتخب الختوم در ادعیه ۳- جنگ

شیخ انصاری به سال ۱۲۷۵ ق برای او اجازه در امور حسبیه صادر کرده و او را اینگونه ستوده است که: «جناب مستغنی عن الالقاب و الصفات آخوند ملا شکر الله ائیده الله تعالی فی الدارین»^۱ و اجازه ای است به زبان فارسی در امور حسبیه.

اجازه شیخ مرتضی بن محمد امین انصاری (۱۲۱۴-۱۲۸۱ ه.ق.) به آخوند ملا شکر الله

۱. نباء البشر، ج ۲، ص ۸۴۴، اختران فروزان ری و طهران، ص ۲۰۶، فهرستواره دنیا، ج ۲، ص ۴۲۷ و ج ۳، ص

۷۵۹ و ج ۱۰، ص ۱۰۳ و ج ۱۱، ص ۹۹۳، فهرست نسخه های خطی آستان قدس رضوی، ج ۲۷، ص ۴۲

لواسانی (و ۱۳۱۹ ق):

«بسمله، جناب مستغنی عن الالقاب والصفات آخوند ملا شکرالله ائیده الله تعالی فی الدارین مأذون و مرخص می باشد در تصرف در جمیع امور حسبیه منوط بنظر حاکم شرع انور یا وکیل ایشان به شرط سلوک طریق احتیاط و عدم استعمال حیل شرعیه در حقوق و اسئله الدعاء و الاستغفار. محرر هذه الكلمات احقر العباد مرتضیٰ الانصاری فی يوم الاربعین سنة ۱۲۷۵ حامداً لله مصلياً على محمد وآله صلى الله عليهم اجمعين» پس از آن مهر مربع ایشان با نقش «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده مرتضیٰ الانصاری»^۱

۶- میرزا احمد بسطامی:

وی از تلامیذ شیخ انصاری و شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر می باشد و از هر دو دارای اجازه است. اما نامی از وی و احوالاتش در کتب تراجم و منابعی که تلامذه شیخ را رصد کرده اند، دیده نمی شود. بنظر می رسد این یک اجازه نامه روائی بوده باشد.

وی را کتابی است در اصول فقه که نسخه ای از آن در کتابخانه مجلس شورای اسلامی موجود است به شماره ۴۸۱۵/۱، غیر مرتب و مشتمل است بر مباحث اصول فقه و ناقص و ناقص است و شاید بخط خود مولف ملا احمد بسطامی بوده باشد.^۲ اجازه صاحب جواهر به او موجود است به سال ۱۲۲۷ ق.^۳

بنظر می رسد این اجازه شیخ، یک اجازه نامه روائی بوده باشد.^۴

اجازه نامه شیخ مرتضیٰ انصاری به ملا احمد بسطامی:

آغاز: بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين.... وبعد فقد استجازني الأغر الارشد و الاجل الامجد والعالم العامل المعتمد والفاضل الكامل المسدد السالك من طرق العلوم... جناب الميرزا احمد وفقه الله...

انجام: فی مظان الاجابة، اسئل الله أن يوفقه لذلك وان يصلي على محمد وآله الطاهرين حرره الاقل الاحقر مرتضیٰ الانصاری فی جمادی الاولى من سنة ۱۲۶۲، حامداً لله مصلياً لرسوله [وآله] صلوات الله عليهم الأجمعين.^۵

۱. فهرست نسخه های خطی آستان قدس رضوی، ج ۲۷، ص ۴۲، شماره ض ۷۹۰۶

۲. فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ج ۱۳، ص ۲۲۳

۳. این تاریخ در فهرست کتابخانه مجلس آمده است اما بنظر می رسد اشتباه باشد

۴. فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ج ۱۳، ص ۲۲۴

۵. فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ج ۱۳، ص ۲۲۵، شماره ۲، ۴۸۱۵/۳ ورق

۷- سید صبغة الله بن جعفر کشفی دارابی بروجردی (۱۲۱۸-۱۲۷۷ ق)

فقیه و مفسر. متولد شهر نجف اشرف. وی مقدمات علوم را از پدر علامه اش فراگرفت سپس در علم فقه و اصول از شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر و شیخ مرتضی انصاری بهره برد و از ناحیه هردو موفق به اخذ اجازه اجتهاد گردید. وی به تدریس و تالیف مشغول گردید

کتب فقهی و اعتقادی بسیاری از او صادر گردیده است: از جمله:

- ۱- مشکاة العباد فی سفينة النجاة لیوم المعاد و عقائد
- ۲- مفاتیح الکلام فی شرح درر النظام، که شرحی است بر منظومه فقهیه سید مهدی بحر العلوم و شامل کتاب طهارت و صلات می باشد
- ۳- عقائد الاصول فی اوامر الله و الرسول، شرحی است بر منظومه پدرش به نام «البلد الامین» در علم کلام که به سال ۱۲۵۰ ق نگاشته است
- ۴- بصائر الایمان فی تفسیر القرآن که به سال ۱۲۶۰ ق در مشهد نگاشته شده است. وی در زمان حیات استادش شیخ انصاری در کربلا از دنیا رفت و در همانجا دفن گردید.^۱ اجازه شیخ انصاری به سید صبغة الله بن جعفر کشفی دارابی بروجردی: سید صبغة الله کشفی اجازه اجتهادی از استادش صاحب جواهر اخذ کرده است. مرحوم شیخ انصاری در ذیل این اجازه اجتهاد مطلق چنین نوشته است: «جناب المستغنی عن الوصف واللقاب سیدنا المعظم فی المتن حیث انه قد حوی الفضائل والفواضل... فهو مجتهد مطلق».^۲

۸- شیخ ابوالقاسم عالمی دامغانی (ح ۱۲۱۹-۱۲۹۷ ق)

فقیه و اصولی، فرزند عباس. وی تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند، آنگاه به مشهد رفت و از محضر فضلالی آنجا بهره برد. سپس به حوزه علمیه نجف اشرف رفت و از محضر شیخ مرتضی انصاری و شیخ راضی نجفی و مهدی آل کاشف الغطاء بهره برد و از شیخ انصاری

۱. موسوعة مؤلفی الامامية، ج ۱۹، ص ۲۴۹-۲۵۰، اعیان الشیعة، ج ۷، ص ۲۸۳، تاریخ بروجرد، ص ۳۱۵-۳۱۷، تراجم الرجال، ج ۱، ص ۴۱۴-۴۱۵، الذریعة، ج ۳، ص ۱۴۴ و ج ۸، ص ۱۱۰ و ج ۱۳، ص ۲۳۸ و ج ۲۱، ص ۵۹، ۳۰۶، ۳۵۰، فهرستواره دنا، ج ۲، ص ۵۰۶ و ج ۴، ص ۱۱۲۷ و ج ۹، ص ۵۹۹، الکرام البررة، ج ۲، ص ۶۶۶، مستدرکات اعیان الشیعة، ج ۶، ص ۱۸۱-۱۸۲، موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۱۳، ص ۳۱۱-۳۱۲، معجم رجال الفکر و الادب فی کربلاء، ص ۹۸، معجم رجال الفکر و الادب فی النجف، ج ۳، ص ۱۰۷۹

۲. تراجم الرجال، ج ۱، ص ۴۱۵

اجازه اجتهاد گرفت و دو استاد دیگر او به فضل او شهادت دادند. وی در سال ۱۲۴۳ ق به تهران بازگشت و به دستور ناصرالدین شاه و با سمت مدرس رسمی به تدریس در مدرسه سپهسالار مشغول گردید. او بعد از مدتی به دامغان مراجعت کرده و به تدریس و اقامه جماعت و رسیدگی به امور شرعی مردم پرداخت.

از آثار اوست: «ضیاء الانوار»، «رساله‌ای در اصول دین»، «حاشیه بر معالم» و «تقریرات»

وی پس از درگذشت در بکیر بن اعین به خاک سپرده شد.^۱

اجازه شیخ انصاری به شیخ ابوالقاسم دامغانی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي تفضل على الأنام بایضاح الاحكام على لسان النبي (ص) وآله البررة الكرام وجعل مبین الحلال والحرام بعد الغیبة، العلماء الأعلام، اما بعد مخفی نماید آنکه جناب شریعت مدار علامه العلاء و عدة الفضلاء حاوی الفروع و الاصول ولدنا الاعز شیخ ابوالقاسم دامغانی، وفقه الله تعالی مدت متمادی در اشرف اماکن و الطف مساکن بمباحثه و تدریس و تصنیف و تالیف اشتغال داشته و بتوفیق الله تعالی از علماء اعلام و فضلاء ذوی العز و الاحترام گردیده و بزیور تقوی و صلاح آراسته و در این صورت توقیر و احترام ایشان واجب و حمایت و اعتقاد در ترویج دین مبین و اجرای اوامر و نواهی شرعیه لازم و بجمیع انواع اکرام و تایید و انحاء ترویج و اهتمام در باب توجیه اسباب بثّ مسائل شرعیه و احکام دینی اهلیت و استحقاق دارند ذلک من فضل الله و الفضل بید الله و کفی بالله شهیداً.

مهر شریف شیخ مرتضیٰ انصاری^۲

۹- شیخ احمد بن محسن فیضی کاشانی (۱۲۸۶ ق)

فقیه و مجتهد بزرگ و از نوادگان ملا محسن فیض کاشانی. در کاشان متولد گردید و مقدمات علوم را در آن شهر گذرانید سپس راهی نجف اشرف گردید و از شیخ محمد حسن نجفی صاحب

۱. موسوعة مولفی الامامية، ج ۱، ص ۵۷۳، اثر آفرینان ۹/۳، معجم الفکر و الأدب فی النجف، ج ۲، ص ۵۱۱، گنجینه دانشمندان، ج ۵، ص ۱۱۳، زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، ص ۱۷۸، معجم المؤلفین، ج ۸، ص ۹۹، نقباء البشر ج ۱، ص ۵۶، الذریعة، ج ۶، ص ۲۰۴ و ج ۱۵، ص ۱۲۲، دانشمندان و مشاهیر و مفاخر دامغان ج ۲، ص ۵۹۸-۵۹۹

۲. متن اجازه در سایت دامغان نامه آمده است. آقا بزرگ تهرانی در نقباء البشر، ج ۱، ص ۵۶، فقط دو سطر از آن را ذکر کرده است.

جواهر و شیخ مرتضی انصاری استفاده کرد و از هر دو موفق به اخذ اجازه گردید. وی از اجلاء تلامذۀ شیخ انصاری است. همچنین از شیخ محمد بن قاسم نجفی و شیخ زین العابدین مازندرانی و سید محمد حسین کاشانی کلهری موفق به اخذ اجازه اجتهاد گردید. وی در نجف اشرف از دنیا رفت.

از آثار وی: تقریرات دروس فقه و اصول دو استادش صاحب جواهر و شیخ مرتضی انصاری، و همچنین حاشیه تحفة الزائر علامه مجلسی و الفوائد می باشد.^۱

اجازه شیخ انصاری به شیخ احمد فیضی کاشانی:
متن اجازه نامه شیخ انصاری به وی در پشت یکی از تقریرات دروس استادش به خط شیخ موجود بوده است

شیخ آقا بزرگ تهرانی درباره این اجازه نامه می نویسد:
«رسالة فی اجازة الشيخ الانصاری المرتضی بن محمد امین دزفولی التستری المتوفی (۱۲۸۱) لتلميذه الميرزا احمد بن الميرزا محسن الفيضی الكاشانی المتوفی بالنجف (۱۲۸۶) كما يظهر التاريخ من خط صهر المجاز علی بته، وهو المولى محمد علی الخوانساری، فانه أدی دیون المجاز فی هذا التاريخ. ذکر فیها روايته عن المولى احمد عن والده المولى مهدی والسید بجر العلوم كلاهما عن الشيخ يوسف عن آقا رفیع الجیلانی عن العلامة المجلسی. توجد بخط الشيخ الانصاری فی ظهر تقریرات المجاز لدرس شیخه عند (التقوی)^۲ تاریخها (ج ۱-۱۲۶۲)»^۳

۱۰- میرزا محمد تقی بن محمد باقر بن علی الشریف مهر مجر دی یزدی (۱۲۲۷-۱۳۰۷ ق)
فقیه و اصولی برجسته وی متولد یزد بوده و در همانجا رشد یافته است و سپس به نجف اشرف و کربلا مهاجرت کرده و در نزد سید علی طباطبائی صاحب ریاض و شیخ مرتضی انصاری و میرزا محمد علی بن صالح یزدی کسب فیض نمود. وی از شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر به سال ۱۲۵۹ ق و شیخ علی اصغر حائری یزدی به سال ۱۲۵۹ ق و ملا علی اکبر یزدی به سال ۱۲۶۲ ق و شیخ محسن خنفر و شیخ نوح نجفی و ملا حسین علی توپسرکانی در اصفهان به سال ۱۲۶۸ ق و ملا محمد صالح برغانی قزوینی به سال ۱۲۶۸ ق و

۱. اعیان الشیعة، ج ۳، ص ۷۲، ۶۷ و الذریعة ج ۴، ص ۳۶۹ و ج ۱۱، ص ۲۶ و ج ۱۶، ص ۵۶، ۳۱۹ و ج ۲۶، ص ۲۲۹، الکرام البررة، ج ۱، ص ۱۰۴-۱۰۶، مقدمه معادن الحکمة، ج ۱، ص ۶۵، زندگانی شیخ انصاری، ص ۲۲۱-۲۲۲، موسوعة مولفی الامامة، ج ۴، ص ۳۰۵-۳۰۶، فهرستواره دنا، ص ۸۷۶.

۲. شیخ نصرالله تقوی در تهران

۳. الذریعة، ج ۱۱، ص ۲۶

محمد جعفر اردوبادی به سال ۱۲۶۸ ق در اصفهان و سید صدرالدین صدر عاملی به سال ۱۲۹۳ ق و سید جعفر بن صدرالدین عاملی به سال ۱۲۹۳ ق و میرزا محمد باقر چهارسوقی اصفهانی به سال ۱۲۹۳ ق و میرزا محمد هاشم چهارسوقی به سال ۱۲۹۳ ق اجازه دریافت کرده و به تعدادی از علماء اجازه روایت مدیحه داده است، از جمله میرزا محمد هاشم چهارسوقی و فرزندان و فرزندان برادرش و سید جعفر بن صدرالدین عاملی.

از آثار وی: حجة الخبر الواحد، الفوائد الرجالية، التقریرات الاصولية الفقه که شاید تقریر بعضی از اساتیدش باشد و کتاب «مجموعة الهدایة» که در سه بخش اصول دین و فروع دین که منطبق بر فتاویٰ شیخ انصاری است و معاصی صغیره و کبیره می باشد این کتاب به سال ۱۲۷۷ ق در یزد به چاپ رسید.

وی در یزد از دنیا رفت و در مقبره غربی مسجد امیر چخماق دفن گردید.^۱
وی مصاحبت زیادی با استادش شیخ انصاری داشته است. اجازه نامه استادش به وی در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است و در آن می نویسد: «به من شیخ مرتضیٰ انصاری دزفولی شوشتری در نیمه روز یکشنبه ۵ ج ۱/۱۲۵۹ در خانه خود در نجف اجازه روایت از استادان خود داده است».^۲

این اجازه را می توان قدیمی ترین اجازه نامه موجود از شیخ انصاری دانست.

۱. تراجم الرجال، ج ۲، ص ۶۳۲-۶۳۴؛ الکرام البررة، ج ۱، ص ۲۱۰؛ مرزداران ققاهت، ص ۲۱۷-۲۱۸؛ مفاخر یزد، ج ۲، ص ۸۸۵-۸۸۶؛ الذریعة ج ۲، ص ۱۸۵ و ج ۱۷، ص ۲۵۸ و ج ۲۰، ص ۱۰۹؛ زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، ص ۲۰۷؛ النجوم المسرد، ص ۴۸؛ معجم التراث الکلامی، ج ۱، ص ۳۴۲-۳۴۳.
۲. فهرست نسخه های خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ج ۱۶ ص ۳۷۵.

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب معنی عن الامام ولفظاً

اخذت ملا شکر الله ابد الله معك الدار

مادون و مرخصه شد و در هر

در جمع امور حسبه منوطاً بظن حاکم

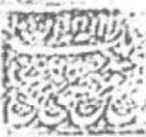
شیخ الفخر ما وکل انشای شرط ناک

طریق احتیاط و عدم اسماء حیل سر

در حق و ما سئل الدماء و الا یستغفار

لحرر من الکلمه احمر المصارف انصاری لکوم الایام

لا یکران ما یصلی علی محمد و آله

بسم الله الرحمن الرحيم والحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام
 على خير خلقه محمد وآله الطاهرين ولعنوا الله على أعدائهم من الأولين
 والآخرين أما بعد فإن جناب ولدنا العالم العلامة والمفتي
 القضاة والشيخ المحقق والمجتهد المحدث في زمانه
 وعباده الاجلاء العالمين في النفس القدسية والمرهبة
 والوقرة المكنية التي تقدر بها على اسباط الاحكام الشرعية
 الفرجية صلتها الله التسليمة والبركة والهدى الى صراط المستقيم
 جناب الشيخ على دام فضله محل الامام العلامة المعنى الحاج
 محمد حبيب قدس سره الازهر كالمشتغل عندنا وحضر في رسالته
 من الزمان في بيان من العلماء والاعلام والفضلاء والاعلام
 فضل المحدث في الزمان في العلم ما فاق به على الاقران فارادنا
 ان يخرج منها ونشرها بالسلطنة الشريفة فاجريت له وام فضله
 ان يرفق في طبعها ما جاز في طبعه من شئ في العلم والبيان
 في الامور التي اوردت في كتابه الايمان في كتابه
 الراجح عن زينة الاصل
 خادم الزينة

اجازة نقل حديث از شيخ انصاری به آیت الله شیخ علی شریعتمدار

